

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента, професора кафедри менеджменту, логістики та інновацій

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,

Литовченко Ірини Володимирівни

на дисертаційну роботу **Стахурської Світлани Василівни**

«Управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 073 «Менеджмент».

1. Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Актуальність теми дослідження доведено у форматі таких векторів як важливість, своєчасність удосконалення теоретичних засад управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства та об'єктивна необхідність змін у практичній царині. У дослідженні зроблено акцент, що успішність діяльності підприємства безпосередньо залежить від ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу. Особливо в сьогоденних умовах – в умовах широкомасштабних бойових дій – практична значимість заходів, спрямованих на підвищення інноваційності підприємства набуває нового значення в контексті можливості їх реалізації. Адже так важливо відновити економіку країни в післявоєнний період. Особливо якщо мова йде про пошук резервів економічного зростання за рахунок підвищення інтелектомісткості виробничо-комерційних процесів. Оскільки виявлені значущі показники впливають на забезпечення росту інтелектуальної доданої вартості й реалізуються в межах стратегій інноваційного розвитку, управління знаннями та розвитку експортного потенціалу. Саме тому виникає необхідність в уточненні теоретичних і методичних положень управління розвитком інтелектуального потенціалу та його структуризації на основі особистісного та організаційного інтелектуального потенціалу. Зазначене вище дозволяє констатувати, що досліджена Стахурською С.В. проблематика управління

розвитком інтелектуального потенціалу підприємства є актуальною, важливою та теоретично значимою для наукової спільноти.

Актуальність теми дослідження підтверджується тим, що напрям досліджень дисертаційної роботи відповідає пріоритетному напрямку, відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 48, ст.253, № 3534-IX від 21.12.2023) *Дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з планами наукових досліджень Західноукраїнського національного університету, зокрема за темами: «Інноваційне підприємництво та забезпечення гармонійного розвитку економіки України» (№ держреєстрації 0121U111077) та «Управління конкурентоспроможністю в підприємстві» (№ держреєстрації 0123U103460).*

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи Стахурської С.В. достатньо повно та на належному рівні обґрунтовані, підтверджуються використанням широкої та сучасної інформаційної бази наукових публікацій, нормативних документів, звітів, рекомендацій вітчизняних та закордонних вчених за напрямом дослідження.

Сформульовані в роботі наукові положення, висновки і рекомендації були розроблені на теоретико-методологічній базі, в основі якої лежать загально-наукові та спеціальні методи дослідження, а саме: теоретичного узагальнення – для обґрунтування теоретико-методичних підходів до формування моделі управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства; аналізу та синтезу – для узагальнення методичних підходів до оцінювання ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства; статистичного аналізу – для оцінювання стану і динаміки ринку молока та молокопродукції України; кореляційно-регресійного аналізу – для вибору параметрів та побудови моделей взаємозалежностей чистих доходів від реалізації продукції, показника інтелектуальної доданої вартості й стану

розвитку інтелектуального потенціалу підприємства; графічний – для наочного представлення матеріалу роботи; абстрактно-логічний – для поглибленого аналізу основних термінів, теоретичного узагальнення – для формулювання висновків. В сукупності, отримані наукові результати дали змогу розробити практичні рекомендації щодо управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємств.

Дисертаційне дослідження «Управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно впливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими, відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

3. Наукова новизна результатів дослідження.

У дисертаційній роботі сформульовано ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, які мають належне обґрунтування, характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність. Наукові положення сформульовані здобувачем особисто та свідчать про особистий внесок здобувача у розвиток наукового напрямку – менеджмент.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства.

Наукові результати, які відображають новизну виконаного дослідження, полягають у наступному:

вперше:

розроблено модель системи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства, дія якої направлена на підвищення інноваційності підприємства, а також генерування інтелектуальної доданої вартості, що досягається завдяки поєднанню системи моніторингу і прогнозування, здатної

передбачати потенційні точки виникнення запиту на інтелектуальні ресурси, із чинниками системи управління, яка включає цілі, принципи, критерії і методи впливу, і механізмом управління процесами інтелектуалізації праці в умовах ринкового середовища, доповненого фактором цифровізації;

удосконалено:

інструментарій оцінювання ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, охоплює систематизовані критерії, показники і методи їхнього розрахунку в межах управління інтелектуальною власністю, розвитком особистісного інтелектуального потенціалу та рівня цифровізації, що розширює методичну основу в аналітичних оцінках та дало змогу виявити інтелектуальні резерви підвищення ефектів;

формування структури механізму управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства, яке, на відміну від існуючих, охоплює «інтелектуальний вакуум як запит на відсутні складові/параметри інтелектуального потенціалу», що охоплює процеси зміни попиту, ризику та невизначеності ринкового середовища, конкуренції як ринкового фактора, а також державного впливу як цілеспрямованого засобу регулювання економіки;

методичний підхід до оцінювання ефективності використання інструментів брендингу в процесі формування системи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, базується на обґрунтуванні вибору комплексу інструментарію брендингу встановленого на основі експертного оцінювання та визначення рівня таксономічного показника. Це дає змогу підвищити ефективність використання інструментарію брендингу та оптимізувати прийняття управлінських рішень.

набули подальшого розвитку:

понятійний апарат через уточнення дефініцій: «інтелектуальний потенціал підприємства» як можливості створювати інтелектуальну додану вартість шляхом налагодження виробництва та комерціалізації інтелектомісткої продукції, що забезпечує інноваційний розвиток бізнесу; «управління

розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» як систематизованих процесів інтелектуалізації виробничо-комерційних процесів з метою генерування інтелектуальної доданої вартості та забезпечення інноваційного розвитку бізнесу. Це дозволило розширити термінологічне поле в теорії управління за сутністю, змістом і результатом;

обґрунтування векторів удосконалення управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства на основі формування інтелектуального капіталу, які, на відміну від існуючих, розширюють можливості для підвищення інтелектуалізації праці та генерування інтелектуальної доданої вартості;

моделювання напрямів покращення управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства на основі побудови прогнозних моделей, яке, на відміну від існуючих, розширює можливості виявлення резервів підвищення інтелектуалізації виробничо-комерційних процесів шляхом визначення факторної залежності і виявлення значущих показників, які в найбільшій мірі впливають на забезпечення росту інтелектуальної доданої вартості й реалізуються в межах стратегій інноваційного розвитку, управління знаннями чи розвитку експортного потенціалу.

Даючи оцінку обґрунтуванню наукових положень, висновків і рекомендацій загалом, можна відзначити належний теоретичний та практичний рівень у вирішенні важливої проблеми удосконалення управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємств. Представлені у дисертаційній роботі положення наукової новизни мають теоретичну і практичну значущість як для економічної науки в цілому, так і споріднених з нею за об'єктом дослідження напрямів наукової думки.

4. Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Стахурської С.В. охоплює широке коло питань, які знайшли своє відображення у структурі та змісті дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків,

списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертації відповідає поставленим меті та завданням дослідження, характеризується повнотою викладення, структурною логічністю та завершеністю.

У *вступі* автором здійснено обґрунтування актуальності вибору теми дослідження, зазначено зв'язок з науковими планами, темами. Сформульовано мету та завдання дослідження, визначено ряд завдань, які необхідно реалізувати для досягнення поставленої мети. Надано опис наукової новизни одержаних результатів та їхнього практичного значення. Наведено особистий внесок здобувача, а також інформацію про апробації результатів досліджень та публікацій за темою дисертації. Також надано опис структури та обсягу дисертації.

У *першому розділі* «Теоретико-методичні основи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» автором запропоновано уточнити поняття: 1) «інтелектуальний потенціал підприємства», що дозволяє урахувати сучасні тенденції розвитку бізнесу, цифровізації та інноваційності підприємницької діяльності. 2) «управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства», що дає змогу конкретизувати кінцевий результат, виокремлює сферу інтелектомістких чинників та охоплює зміни в цільових орієнтирах функціонування підприємств. При цьому удосконалено підходи до структуризації інтелектуального потенціалу підприємства на особистісний та організаційний. Систематизовано та виокремлено стимулюючу, регулюючу та інформаційну функції інтелектуального потенціалу підприємства. Також з метою створення умов для повноцінного використання інтелектуальних можливостей автором запропоновано схему концептуальної моделі управління розвитком інтелектуального потенціалу, де основний акцент зроблено на значенні цифровізації для підвищення інтелектуалізації праці у різних сферах підприємства. Практичну цінність демонструє запропонована автором система оцінювання ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства, де виокремлено оцінні показники, що є найбільш актуальними для підприємств молокопереробної галузі.

Такий підхід є обґрунтованим і дозволив показати, що розвитком

інтелектуального потенціалу вітчизняних підприємств варто займатися уже сьогодні задля ефективного пошуку резервів економічного зростання післявоєнної відбудови України.

У *другому розділі* «Оцінювання управління розвитком інтелектуального потенціалу суб'єктів корпоративного сектора молокопереробної галузі» автором розглянуто тенденції розвитку українського ринкового сегменту на прикладі молокопереробних підприємств. Здійснений аналіз ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу досліджуваними товариствами молокопереробної галузі довів наявність резервів для підвищення інтелектомісткості. Також проведено порівняльний аналіз ефективності управління інтелектуальним потенціалом досліджених товариств протягом 2018–2022 рр. в межах пропонованої структуризації за оцінними показниками. Крім того, практична цінність одержаних результатів полягає у встановленні резервів забезпечення розвитку організаційного інтелектуального потенціалу досліджених молокопереробних товариств в межах інноваційного та ринкового показника. Для досліджених товариств встановлено резерви підвищення ефективності діяльності за рахунок розвитку інтелектуального потенціалу та посилення інтелектомісткості виробничо-комерційних процесів.

Третій розділ «Удосконалення управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємств в умовах трансформації економічних систем» є ключовим у дисертаційній роботі. У цьому розділі запропоновано та обґрунтовано що розвиток інтелектуального потенціалу підприємств є основою здійснення інноваційних змін забезпечується на базі інтелектуального капіталу як джерела створення інноваційної продукції. Для оптимізації процесу прийняття маркетингових та управлінських рішень у роботі запропоновано удосконалення методичних підходів до ефективності використання інструментів брендингу в межах здійснення експертного оцінювання. Крім того, за результатами факторного аналізу здобувачем виділено ряд значущих показників, які визначають стратегічне спрямування процесів управління розвитком інтелектуального потенціалу та запропоновано напрями формування головних

резервів підвищення інтелектуалізації виробничо-комерційних процесів, що реалізуються в межах стратегій інноваційного розвитку, управління знаннями і розвитку експортних ринків. Цей розділ проілюстровано рядом прикладів застосування методів математичного моделювання. В завершальній частині розділу наведено дослідження ефективності впровадження запропонованих нових наукових результатів.

Висновки, сформульовані в роботі, повною мірою представляють отримані у дисертаційному дослідженні результати, мають належний науковий рівень та відповідають вимогам, які висуваються до результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота має завершену структурну форму представлення, повною мірою розкриває мету на завдання дослідження.

5. Практичне значення результатів дисертаційної роботи

Результати дисертаційного дослідження мають практичне значення, оскільки на їх основі створено систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства на підприємствах молокопереробної промисловості.

Результати дисертаційної роботи впроваджено у діяльність таких суб'єктів господарювання як ПрАТ «Тернопільський молокозавод», яке реалізувало пропозиції щодо удосконалення системи управління розвитком інтелектуального потенціалу на основі формування інтелектуального капіталу та механізму управління процесу інтелектуалізації праці (довідка № 228 від 21.09.2023 р.), ТОВ «Молокозавод «Самбірський», де застосовано пропозиції щодо методичного підходу при обґрунтуванні вибору комплексу інструментарію брендингу (довідка № 153 від 20.07.2023 р.), фермерське господарство «Білак», яким застосовано пропозиції щодо покращення процесів формування та використання інтелектуальних складових забезпечення конкурентоспроможності та методики оцінювання ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу (довідка № 11 від 13.08.2023 р.).

6. Повнота викладення основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Ключові положення та наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, з них 1 публікація в закордонному періодичному науковому виданні, що індексується в НМБД Scopus; 6 публікацій в науковому виданні категорії Б, що індексується в НМБД Index Copernicus, 8 публікацій в матеріалах конференцій.

В опублікованих працях здобувача повністю відображені сутність та зміст отриманих результатів дослідження та їх наукова новизна, що відповідає вимогам п. 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Результати аналізу публікацій здобувача за темою дисертаційної роботи вказують на повноту викладу основних наукових положень та дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності у процесі підготовки дисертації. Загальна кількість публікацій та їх зміст в достатній мірі висвітлюють результати дисертаційної роботи.

7. Зауваження та дискусійні питання

Оцінюючи в цілому позитивно та визнаючи достатньо високий рівень розробки теоретичних положень та методичних підходів, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення викликають дискусію:

1. У дисертації запропоновано розширення понятійного апарату через уточнення визначень «інтелектуальний потенціал підприємства» та «управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства», проте слід зазначити, що запропоновані визначення потребують подальші, більш ґрунтовні дослідження генезису та тезаурусу економічної науки і практики, які б довели унікальність цих понять, бо інтелектуальний капітал поряд з поведінковими

характеристиками також враховується у таких загально визнаних напрямках соціально-економічного розвитку суспільства як формуюча знання, поведінкова, інформаційна, цифрова, креативна економіка.

2. Здобувач ступеня доктора філософії слушно наголошує на необхідності структуризації інтелектуального потенціалу, пропонуючи виділити згруповані блоки: особистісний та організаційний (стор. 14-16). Водночас запропонований авторкою інструментарій оцінювання ефективності управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства здійснюється в межах трьох компонент, а саме: ефективності управління інтелектуальною власністю, особистісним інтелектуальним потенціалом та цифровізацією (стор. 40). Доречно було б, обґрунтувати чому система показників інтелектуального потенціалу включає лише інформаційну складову організаційного блоку.

3. Щодо пункту новизни вперше (стор. 6), то варто сказати, що запропонована модель системи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства (стор.36) є недостатньо обґрунтована, оскільки відсутні, характерні для концептуальної моделі такі компоненти, як: обмеження, параметри, властивості системи. Крім того, по тексту зустрічають різні інтерпретації назви моделі: то «концептуальна модель управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» (стор. 38), то «Модель управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» (стор. 35 та 36), «модель системи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства» (стор.6), що заважає сприймати науковий текст.

4. Не зрозуміла позиція автора щодо екологічного ефекту (рис.1.9, с.40), в роботі не відображено обґрунтування застосування цього терміну.

5. На стор. 29 в механізмі формування і розвитку інтелектуального потенціалу підприємства передбачено наявність зовнішніх факторів, які узагальнені під назвою «риннок» (рис.1.6.), який охоплює процеси зміни попиту, ризику та невизначеності ринкового середовища, конкуренції як ринкового фактора, а також державного впливу як цілеспрямованого засобу регулювання економіки. Проте у 2 розділі недостатньо уваги приділено аналізу зовнішнього

середовища та майже не підкреслено значення зовнішнього середовища для діяльності підприємства, не розкрито структурні зрушення, які характеризують сьогодення. Цікавим та таким, що збагатив би дисертаційне дослідження, вважаємо міг би бути аналіз нормативно-правового регулювання інтелектуальної власності за останні роки.

Викладені зауваження та дискусійні положення істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не зменшують загалом високого теоретичного і практичного значення дисертаційної роботи, до того ж окремі з них доцільно врахувати автору у подальшій науковій роботі.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Стахурської Світлани Василівни та тему "Управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства" є самостійною, завершеною науковою працею, що відповідає обраній темі та визначеній меті. Отримані нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в комплексі спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми - вдосконаленні процесів менеджменту підприємств молокопереробної промисловості при впровадженні інтелектуалізації праці.

Дослідження виконано авторкою самостійно на достатньо високому теоретико-методологічному рівні. Основні положення та отримані наукові результати висвітлено у публікаціях авторки. Анотація дисертації ідентично відображає структуру і зміст роботи, основні положення, отримані наукові результати, сформульовані висновки і рекомендації та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Дисертація має наукове та практичне значення, належним чином структурована, порядок викладення матеріалу відображає послідовність проведеного авторкою дослідження. Висловлені зауваження не знижують теоретичну і прикладну значимість отриманих наукових результатів виконаного дослідження. Таким чином, за новизною та актуальністю, науковою значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладання у науковій

періодиці, станом оформлення дисертаційне дослідження відповідає вимогам, що висуваються до дисертації доктора філософії, вимогам пп. 9, 10, 11 "Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії", затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 "Про присудження ступеня доктора філософії" щодо здобуття ступеня доктора філософії. На підставі вище викладеного дослідження Стахурська Світлана Василівна та тему "Управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства" є завершеною кваліфікаційною науковою працею, положення якої розв'язують важливі наукові проблеми у галузі управління та адміністрування, а її авторка Стахурська Світлана Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту, логістики та інновацій
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,

Ірина ЛИТОВЧЕНКО

